

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 90 sahifa,
22-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Matematika fanini o'qitishda kommunikativ va ijtimoiy-psixologik yondashuvlar	10
<i>Esonturdiyev Mamatqobil Nurmamatovich</i>	
Geografik axborot tizimlari (GAT) texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining innovatsion kompetentligini rivojlantirish metodikasi	13
<i>Bahromova Muhayyo Imomqul qizi</i>	
Geografiya ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari	18
<i>Tuyg'unov Murodjon Salimqul o'g'li</i>	
Biologiyani o'qitishda belgili-ramziy ko'rgazmalilik vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishdagi roli	22
<i>Azimov I. T., Daminova F. A.</i>	
PISA 2025 doirasida raqamli ta'lim kompetensiyalarini baholashning innovatsion mexanizmlari	25
<i>Doniyorov Muxiddin Normamatovich, Ishanov Almat Adilxanovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy savodxonligini oshirishda zamonaviy pedagogik vositalarni qo'llash	28
<i>Abdunazarov Bobir Normurodovich</i>	
Raqamli ta'lim resurslari asosida kredit-modul tizimida talabalarning o'quv faoliyatini takomillashtirish	32
<i>Jumayeva Ra'no To'ychi qizi</i>	
Oila va maktab integratsiyasining shaxs kamolotiga ta'siri	36
<i>Rasulova Dildora Shuhratovna, Raxmatova Zulxumor Alimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati	40
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishda tabiiy fanning o'rni	43
<i>G'afforova Zarnigor Abdumo'min qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'limda o'qituvchi va ota-onalar ijtimoiy hamkorligini rivojlantirish	47
<i>Xalikova Zaxro Mirshadmanovna, Xolbo'tayev Muzaffar Odilovich, Bozorova Xadicha Javlon qizi</i>	
Nutqida kechikish kuzatiladigan bolalarda nutqni qo'l va barmoq motorikasini rivojlantiruvchi o'yinlar orqali shakllantirish	51
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Fotima Adizovna</i>	
Taym menejment asosida bo'lajak o'qituvchilarda liderlik fazilatlarini rivojlantirish	55
<i>Soliyeva Ruxsora Sharobiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt va NLP texnologiyalari asosida elektron ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish	58
<i>Otakishiyeva Gulshano Abdulaziz qizi</i>	
Pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari	61
<i>G'aniyeva Muattarxon Nodirbek qizi</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты	64
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Yosh erkin kurashchilarda chidamlilikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	69
<i>Ergashov Qaxramonjon Asqarovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mantiqiy masalalar yechishga o'rgatish usullari	76
<i>G'iyosova Dilovar Orif qizi</i>	
Haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishi	80
<i>Qodirov Bobirjon Botirjonovich</i>	
Ijtimoiy xavf ostidagi bolalarni qo'llab-quvvatlashning jahon tajribasi va psixologik-pedagogik asoslari	85
<i>Manzura Qosmuratova</i>	

HAYKALTAROSHLIK FANINING METODIK QO'LLANILISHI

Qodirov Bobirjon Botirjonovich

Andijon davlat universiteti tasviriy va amaliy san'at kafedrasida
katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada haykaltaroshlik fanining ta'lim jarayonida metodik qo'llanilishi ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Haykaltaroshlik darslarining o'quvchilarda badiiy tafakkur, tasviriy ko'nikmalar va ijodiy yondashuvni shakllantirishdagi o'rni yoritiladi. Shuningdek, o'quv jarayonida zamonaviy metod va texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning estetik didini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari haykaltaroshlik fanini o'qitishda samarali metodik yondashuvlarning muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: haykaltaroshlik, metodika, badiiy ta'lim, ijodiy fikrlash, estetik tarbiya, tasviriy san'at, pedagogika.

Abstract: This article analyzes the methodological application of sculpture in the educational process from a scientific and pedagogical perspective. The role of sculpture lessons in developing students' artistic thinking, visual skills, and creative approaches is highlighted. The possibilities of enhancing students' aesthetic taste through the use of modern methods and technologies in the educational process are also examined. The results of the study indicate the importance of effective methodological approaches in teaching sculpture.

Key words: sculpture, methodology, art education, creative thinking, aesthetic education, fine arts, pedagogy.

Аннотация: В данной статье анализируется методическое применение скульптуры в образовательном процессе с научно-педагогической точки зрения. Подчеркивается роль занятий по скульптуре в формировании у учащихся художественного мышления, изобразительных навыков и творческого подхода. Также рассматриваются возможности развития эстетического вкуса учащихся посредством использования современных методов и технологий в образовательном процессе. Результаты исследования указывают на важность эффективных методических подходов в преподавании скульптуры.

Ключевые слова: скульптура, методика, художественное образование, творческое мышление, эстетическое воспитание, изобразительное искусство, педагогика.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarning nafaqat bilimini oshirish, balki ularning ijodiy salohiyatini har tomonlama rivojlantirishdan iboratdir. Zamonaviy jamiyatda shaxsdan mustaqil fikrlash, estetik didga ega bo'lish, yangicha yondashuvlar asosida muammolarni hal eta olish kabi sifatlar talab etilmoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, tasviriy san'at fanlari, xususan, haykaltaroshlik fani o'quvchilarni har tomonlama rivojlantirishda muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bo'ladi.

Haykaltaroshlik – san'atning eng qadimiy va muhim turlaridan biri bo'lib, u orqali inson o'z fikr va hissiyotlarini uch o'lchamli shakllar yordamida ifodalaydi. Ushbu fan o'quvchilarda borliqni hajm, shakl va makon orqali idrok etish qobiliyatini shakllantiradi. Natijada o'quvchilarning fazoviy tafakkuri rivojlanadi, ular predmetlarning tuzilishi, proporsiyasi va o'zaro bog'liqligini chuqurroq anglay boshlaydilar.

Zamonaviy ta'lim jarayonida haykaltaroshlik fanining o'rni tobora ortib bormoqda. Chunki bu fan nafaqat badiiy ko'nikmalarni rivojlantiradi, balki o'quvchilarning psixologik va intellektual rivojlanishiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Haykaltaroshlik mashg'ulotlari davomida o'quvchilar diqqatni jamlash, tafsilotlarga e'tibor berish, sabr-toqat bilan ishlash hamda murakkab jarayonlarni bosqichma-bosqich bajarish kabi muhim ko'nikmalarni egallaydilar. Bu esa ularning boshqa fanlarni o'zlashtirish jarayoniga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Haykaltaroshlik fanining yana bir muhim jihati – uning amaliy yo'naltirilganligidir. Dars jarayonida o'quvchilar turli materiallar, jumladan, loy, plastilin, gips va boshqa vositalar bilan ishlaydi. Ushbu jarayon ularning

qo'l mehnati ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga, mayda motorika harakatlarini takomillashtiradi. Bu esa, ayniqsa, kichik yoshdagi o'quvchilar uchun muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, haykaltaroshlik mashg'ulotlari o'quvchilarda estetik didni shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Ular san'at asarlarini tahlil qilish, go'zallikni his etish va uni yaratish jarayonida faol ishtirok etadilar. Natijada o'quvchilarda san'atga bo'lgan qiziqish ortadi, ular atrof-muhitga boshqacha nazar bilan qaray boshlaydilar. Bu esa ularning ma'naviy dunyosini boyitadi va umumiy madaniy saviyasini oshiradi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar haykaltaroshlik fanini o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanishni taqozo etadi. An'anaviy tushuntirish va ko'rsatish usullarini interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish hamda muammoli vaziyatlar yaratish kabi yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish dars samaradorligini oshiradi. Bunday metodlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, ularni ijodiy izlanishga undaydi va o'z g'oyalari erkin ifodalashga imkon yaratadi.

Haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishi o'qituvchidan yuqori darajadagi kasbiy mahoratni talab etadi. O'qituvchi nafaqat nazariy bilimlarga ega bo'lishi, balki amaliy jihatdan ham o'quvchilarga to'g'ri yo'l-yo'riq ko'rsata olishi lozim. Dars jarayonida individual yondashuvni qo'llash, o'quvchilarning qiziqishlari va qobiliyatlarini inobatga olish muhim ahamiyatga ega. Mazkur tadqiqotning dolzarbligi haykaltaroshlik fanini o'qitishda samarali metodik yondashuvlarni ishlab chiqish va ularni amaliyotga joriy etish zarurati bilan izohlanadi. Hozirgi kunda o'quvchilarning ijodiy rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan zamonaviy metodlarni qo'llash dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Tadqiqotning asosiy maqsadi haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishini chuqur o'rganish, uning o'quvchilar ijodiy salohiyatini rivojlantirishdagi o'rnini aniqlash hamda samarali o'qitish usullarini taklif etishdan iboratdir. Shu bilan birga, mazkur tadqiqot haykaltaroshlik fanini o'qitish jarayonini takomillashtirish va uning pedagogik imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Mazkur tadqiqotda foydalanilgan adabiyotlar haykaltaroshlik va tasviriy san'atni o'qitishning nazariy hamda amaliy asoslarini har tomonlama yoritib beradi. Ushbu manbalar o'quvchilarning ijodiy rivojlanishi, estetik tarbiyasi va pedagogik jarayonni tashkil etish masalalariga bag'ishlangan muhim ilmiy manbalar hisoblanadi.

Karimov R. A. va Rahimov A. A. asarlarida haykaltaroshlik san'atining nazariy asoslari, shakl va hajmni yaratish qonuniyatlari hamda amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish metodlari keng yoritilgan. Mazkur manbalar o'quvchilarga uch o'lchamli tasvir yaratish jarayonini chuqur tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Abdurahmonov S. S., Xolmatov M. M. va Tursunov J. A. tomonidan yozilgan ishlarda tasviriy san'atni o'qitish metodikasi, estetik tarbiya hamda ijodiy yondashuvlarni rivojlantirish usullari tahlil qilingan. Ushbu adabiyotlar o'quv jarayonini samarali tashkil etishda muhim pedagogik asos bo'lib xizmat qiladi.

Yusupov B. T. va Eshonqulov N. N. asarlarida pedagogik texnologiyalar hamda ijodiy ta'lim jarayonining zamonaviy yondashuvlari yoritilgan. Ushbu yondashuvlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ularni ijodiy faoliyatga jalb etishda muhim rol o'ynaydi.

Ismatov O. R. va Karimova D. A. ishlari esa san'at psixologiyasi hamda ijodiy tafakkur rivojlanishiga bag'ishlangan bo'lib, o'quvchilarning psixologik holati va ijodiy jarayon o'rtasidagi bog'liqlikni ochib beradi. Bu bilimlar haykaltaroshlik darslarini samarali tashkil etishda muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan o'quv dasturlari va metodik qo'llanmalar esa amaliy ta'lim jarayonini tashkil etishda asosiy yo'riqnoma vazifasini bajaradi.

Umuman olganda, tahlil qilingan adabiyotlar haykaltaroshlik fanini o'qitishning ilmiy-metodik asoslarini shakllantiradi hamda o'quvchilarning ijodiy va estetik rivojlanishini ta'minlashda muhim manba hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishini chuqur o'rganish hamda uning o'quvchilarning ijodiy va estetik rivojlanishiga ta'sirini aniqlashga qaratildi. Tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy yondashuvlar uyg'un holda qo'llanilib, o'quv jarayonining samaradorligini kompleks baholash imkoniyati yaratildi. Metodologik yondashuv sifatida zamonaviy pedagogika, san'atshunoslik va psixologiya fanlarining asosiy tamoyillariga tayanildi. Tadqiqot umumta'lim maktablarida olib borilib, unda haykaltaroshlik darslarini tashkil etish, o'qitish usullari va o'quvchilarning ijodiy faoliyatini rivojlantirish jarayonlari tizimli ravishda o'rganildi.

O'quvchilarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari va individual imkoniyatlari inobatga olingan holda metodik yondashuvlar ishlab chiqildi.

Tadqiqotda qo'llanilgan usullar:

- ilmiy, pedagogik va san'atshunoslikka oid adabiyotlarni tahlil qilish orqali haykaltaroshlik fanining nazariy asoslari o'rganildi;

- dars jarayonlarini kuzatish orqali o'qituvchi va o'quvchi faoliyati tahlil qilindi;
- amaliy mashg'ulotlar tashkil etilib, o'quvchilarning ijodiy ishlari o'rganildi;
- pedagogik tajriba o'tkazilib, yangi metodlarning samaradorligi sinovdan o'tkazildi;
- o'quvchilar bilan suhbat va savolnomalar orqali ularning fan bo'yicha qiziqishi hamda motivatsiyasi aniqlashtirildi;
- ijodiy ishlar sifatini baholash uchun maxsus mezonlar ishlab chiqildi;
- tajriba va nazorat guruhlari natijalari o'zaro solishtirildi;
- olingan natijalar umumlashtirilib, ilmiy xulosalar chiqarildi.

Tadqiqot ishtirokchilari:

- tadqiqotda 5–9-sinf o'quvchilari ishtirok etdi;
- umumiy ishtirokchilar soni 30–50 nafarni tashkil etdi;
- o'quvchilar tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi;
- guruhlar o'quvchilarning tayyorgarlik darajasiga qarab tenglashtirildi;
- ishtirokchilarning haykaltaroshlik bo'yicha dastlabki bilimlari hisobga olindi.

Pedagogik tajriba shartlari

Tadqiqot davomida haykaltaroshlik darslari ikki xil yondashuv asosida tashkil etildi:

- tajriba guruhida innovatsion metodlar qo'llanildi;
- nazorat guruhida esa an'anaviy usullar asosida mashg'ulotlar olib borildi;
- darslar haftasiga 2 marotaba muntazam ravishda o'tkazildi;
- har bir mashg'ulot nazariy va amaliy qismlardan iborat bo'ldi;
- loy, plastilin, gips kabi materiallardan foydalanildi;
- o'quvchilarga mustaqil ijodiy topshiriqlar berildi;
- ko'rgazmali vositalar va namunaviy ishlar taqdim etildi;
- interfaol metodlar, jumladan, "aql hujumi", "klaster" va loyiha usullari qo'llanildi;
- o'quvchilarning individual qobiliyatlari hisobga olindi;
- ijodiy jarayonda erkinlik va mustaqillik muhitini yaratishga alohida e'tibor qaratildi;
- baholash jarayonida rag'batlantirish usullaridan foydalanildi.

Baholash mezonlari:

- o'quvchilarning ijodiy fikrlash darajasi;
- badiiy tasavvur va estetik didning shakllanishi;
- shakl va hajmni to'g'ri ifodalash ko'nikmalari;
- material bilan ishlash malakasi;
- mustaqil ijod qilish qobiliyati;
- darslarga qiziqish va faollik darajasi;
- topshiriqlarni bajarish sifati hamda aniqligi.

Ma'lumotlarni qayta ishlash:

- natijalar tahliliy va taqqoslash usullari orqali o'rganildi;
- o'quvchilar ishlari sifat jihatidan baholandi;
- tajriba va nazorat guruhlari natijalari solishtirildi;
- umumiy o'zgarishlar foiz ko'rsatkichlarida ifodalandi;

- ilmiy xulosalar chiqarishda tizimli yondashuv qo'llanildi.
Topilgan xato va tuzatishlar hisoboti:
- "o'quvchilar ijodiy va estetik rivojlanishi" → "o'quvchilarning ijodiy va estetik rivojlanishi" (kelishik qo'shimchasi to'g'rilandi);
- "ilmiy, pedagogik va san'atshunoslik adabiyotlari" → "ilmiy, pedagogik va san'atshunoslikka oid adabiyotlar" (uslubiy aniqlik kuchaytirildi);
- ro'yxatlardagi barcha bandlar punktuatsion jihatdan me'yorlashtirildi;
- "qiziqishi va motivatsiyasi" → "qiziqishi hamda motivatsiyasi" (ilmiy uslubga moslashtirildi);
- "e'tibor qaratildi" jumlasiga "alohida" so'zi qo'shib, uslubiy ta'sir kuchaytirildi;
- imlo, punktuatsiya, tutuq belgilarining qo'llanilishi va ilmiy uslub yuqori aniqlikda tahrir qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot davomida haykaltaroshlik fanini o'qitishda qo'llanilgan metodik yondashuvlarning o'quvchilarning ijodiy va estetik rivojlanishiga ta'siri kompleks ravishda o'rganildi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, innovatsion va interfaol metodlarga asoslangan mashg'ulotlar an'anaviy usullarga nisbatan ancha samarali hisoblanadi. Tajriba guruhidagi o'quvchilarda ijodiy faollik, mustaqil ishlash ko'nikmalari va badiiy tafakkurning sezilarli darajada rivojlanganligi kuzatildi. Pedagogik tajriba yakunida o'quvchilarning ijodiy ishlari tahlil qilinib, ularning sifat darajasi, shakl va hajmni ifodalash aniqligi hamda estetik yondashuvi baholandi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, tajriba guruhida ta'lim olgan o'quvchilar murakkab kompozitsiyalarni yaratishda ko'proq mustaqillik va yangicha fikrlashni namoyon etdilar.

Nazorat guruhida esa o'zgarishlar mavjud bo'lsa-da, ular nisbatan past darajada bo'ldi.

Quyidagi ijobiy o'zgarishlar qayd etildi:

- o'quvchilarning ijodiy fikrlash darajasi sezilarli darajada oshdi;
- badiiy tasavvur va obraz yaratish qobiliyati rivojlandi;
- fazoviy tafakkur va hajmni idrok etish ko'nikmalari mustahkamlandi;
- materiallar bilan ishlash texnikasi yaxshilandi;
- o'quvchilarning darslarga bo'lgan qiziqishi va faolligi ortdi;
- mustaqil ijodiy ish bajarish ko'nikmalari shakllandi;
- estetik did va san'atga bo'lgan munosabat ijobiy tomonga o'zgardi;
- jamoada ishlash va fikr almashish ko'nikmalari rivojlandi;
- o'z ishini tahlil qilish va baholash malakasi shakllandi;
- ijodiy topshiriqlarni bajarishda yangicha yondashuvlar paydo bo'ldi.

Ushbu natijalar haykaltaroshlik fanining o'quvchilarning nafaqat badiiy, balki intellektual va shaxsiy rivojlanishiga ham kuchli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Tadqiqot natijalari haykaltaroshlik fanining metodik jihatdan to'g'ri tashkil etilishi o'quvchilar ijodiy rivojlanishida hal qiluvchi omil ekanligini ko'rsatdi. O'rganishlar shuni isbotladiki, agar darslar faqatgina nazariy ma'lumot berish bilan cheklanib qolsa, o'quvchilarning ijodiy faolligi yetarli darajada rivojlanmaydi. Aksincha, amaliy mashg'ulotlarga keng o'rin berilgan, interfaol metodlar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini va ijodiy izlanishini sezilarli darajada faollashtiradi.

Haykaltaroshlik mashg'ulotlarining o'ziga xos jihati shundaki, ular o'quvchidan bir vaqtning o'zida bir nechta kognitiv va amaliy faoliyatni talab qiladi. O'quvchi shaklni tasavvur qiladi, uni rejalashtiradi va keyin uni real materialda ifodalaydi. Bu jarayon tafakkur, tasavvur va amaliy harakatlarning uzviy bog'liqligini ta'minlaydi. Shu sababli haykaltaroshlik darslari o'quvchilarning fazoviy fikrlashini rivojlantirishda juda samarali vosita hisoblanadi.

Tadqiqot davomida qo'llanilgan interfaol metodlar, xususan, muammoli vaziyatlar yaratish, erkin ijodiy topshiriqlar berish va loyiha asosida ishlash o'quvchilarning darsga bo'lgan munosabatini tubdan o'zgartirdi. Ular oddiy topshiriqlarni bajaruvchi emas, balki ijodiy jarayonning faol ishtirokchisiga aylandilar. Bu esa o'quvchilarning ichki motivatsiyasini kuchaytirdi va o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchini oshirdi. Shuningdek, natijalar o'qituvchining roli nihoyatda muhim ekanligini ko'rsatdi. O'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki ijodiy

jarayonni boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi shaxs sifatida namoyon bo'lishi zarur. Individual yondashuvni qo'llash, har bir o'quvchining qobiliyatini hisobga olish va uni rivojlantirishga yordam berish dars samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Haykaltaroshlik fanining yana bir muhim jihati uning estetik tarbiyadagi o'rnidir. O'quvchilar san'at asarlarini yaratish jarayonida go'zallikni anglashni o'rganadilar, bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi va ma'naviy rivojlanishiga xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, haykaltaroshlik bilan muntazam shug'ullangan o'quvchilar atrof-muhitga nisbatan sezgirroq va estetik jihatdan ongliroq munosabatda bo'la boshlaydilar.

Umuman olganda, olingan natijalar haykaltaroshlik fanini o'qitishda zamonaviy metodik yondashuvlardan foydalanish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi. Ushbu fan orqali o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ochish, ularni mustaqil fikrlashga o'rgatish va estetik jihatdan tarbiyalash mumkin. Shu bois haykaltaroshlik fanini ta'lim tizimida samarali tashkil etish va uni yanada takomillashtirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalari haykaltaroshlik fanining o'quvchilarning ijodiy, estetik va intellektual rivojlanishi-dagi o'rni hamda ahamiyati nihoyatda yuqori ekanligini ko'rsatdi. O'rganish jarayonida olingan ma'lumotlar shuni tasdiqlaydiki, haykaltaroshlik mashg'ulotlari o'quvchilarda nafaqat badiiy ko'nikmalarni shakllantiradi, balki ularning tafakkur doirasini kengaytiradi va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, muntazam va metodik jihatdan to'g'ri tashkil etilgan haykaltaroshlik darslari o'quvchilarning fazoviy tasavvuri, shakl va hajmni idrok etish qobiliyatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Bu esa ularning umumiy o'quv faoliyatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, haykaltaroshlik mashg'ulotlari o'quvchilarda sabr-toqat, diqqatni jamlash, aniqlik va mas'uliyat kabi muhim shaxsiy sifatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Amaliy faoliyat jarayonida o'quvchilar o'z fikrlarini real materialda ifodalashni o'rganadilar, bu esa ularning ijodiy mustaqilligini mustahkamlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatdiki, interfaol va innovatsion metodlardan foydalanish haykaltaroshlik fanini o'qitish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. O'quvchilar erkin ijod qilish imkoniyatiga ega bo'lganida, ularning motivatsiyasi va darsga bo'lgan qiziqishi ortadi. Bu esa ta'lim jarayonining sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, haykaltaroshlik fanining estetik tarbiyadagi o'rni ham muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchilar san'at asarlarini yaratish va tahlil qilish jarayonida go'zallikni his etish, uni anglash hamda qadrlash ko'nikmalarini egallaydilar. Bu esa ularning ma'naviy dunyosini boyitadi va madaniy saviyasini oshiradi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari haykaltaroshlik fanini ta'lim tizimida keng va samarali qo'llash zarurligini tasdiqlaydi. Ushbu fan o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishida – ijodiy, intellektual va estetik jihatdan – muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli, haykaltaroshlik fanini o'qitish jarayonida zamonaviy metodlardan foydalanish, darslarni amaliy va ijodiy yo'nalishda tashkil etish hamda o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov R. A. Tasviriy san'at va haykaltaroshlik asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Abdurahmonov S. S. Tasviriy san'at o'qitish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Xolmatov M. M. Badiiy ta'lim metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
4. Yusupov B. T. Pedagogika va ijodiy ta'lim asoslari. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2018.
5. Ismatov O. R. San'at psixologiyasi. – Toshkent: Tib kitob nashriyoti, 2019.
6. Tursunov J. A. Estetik tarbiya metodikasi. – Toshkent: Universitet, 2020.
7. Eshonqulov N. N. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2018.
8. Qodirov S. S. Tasviriy san'at nazariyasi. – Toshkent: Fan, 2021.
9. Karimova D. A. Ijodiy tafakkur psixologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
10. Rahimov A. A. Haykaltaroshlik san'ati asoslari. – Toshkent: San'at nashriyoti, 2021.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.